

Gauche, bu hikâyede rastlantısal bir kişidir. Yolculuğa katılacağına dair hiçbir işaret yoktu. Zaten plana da dahil değildi. Hikâyesi bu tür rastlantılarla doludur, ancak rastlantının ne olduğu hâlâ bilinmediği için, bir şey oluyorsa sadece olması onun için en iyi gerekçedir ilkesinin suistimalini gönül rahatlığıyla affedebiliriz.

Gauche'un yaşamında rastlantı ilk kez, gün batmadan önce büyük kapıyı kapatmak üzere olan Klaris rahibelerinden biri onu bulduğunda işledi. O sırada Gauche zayıf, üşümüş bir bebekti ve geceyi sağ çıkarması olanaksızdı. Kimildamadan yatıyordu, gözleri kocaman açtı. Ağlamıyordu. Belki de sesi, o erken aralık akşamında sonsuza dek donmuştu ya da belki baştan beri sessizdi. Rahibeler bunu bir işaret, bir kutsal uğur saydılar; ne de olsa insan sesinin hep boşlukta, yankılanan, yani duyulmayan bir ses olduğu bir dünyada, çığlık çığlığa ağlamamak büyük bir esenlikti.

Klaris rahibeleri, çocuğu önce yanlarına aldılar, ancak çocuk onlara fazla yük olmaya başlayınca, onu manastırın yanındaki köyde yaşayan bir kadına verdiler. Bu kadının zaten kendi çocukları vardı —onlar da aynı derecede zayıf, aynı derecede kırılıyordu. Kadın, bu erkek çocuğuna göre duygusuyla baktı; çünkü ölümü hazırlayan bir işe elini

sürmek istemiyordu: O, yaşam vermek ve yaşatmak için doğmuştu. Ölüm de bir kadındır,¹ ama daha üstün bir yaşam türü sunar —sonsuz yaşamı.

Köylü kadın bu oğlana çocuğu gibi baktı. Onu besledi, kirlendiğinde yıkadı. Ona haç çıkarmayı ve aşkı arzulamayı öğretti. Kadın öldüğünde rahibeler bu dilsiz çocuğu onun cesedinin yanı başında kıvrılmış yatarken buldular. Yanlarına alırken hiç direnmedi. O sırada henüz beş yaşındaydı.

Gauche'un yaşamında zaman hep kendi döngüsünü çiziyordu. Bir bahardan diğerine geçerken biberiyenin çiçek açtığı günlerden mor lavantaların toplanmasına, ardından aniden ağaçlardan düşen olgun kestane meyvelerine kadar... Gauche bu zamanın özünü çabucak kavradı; bu yüzden diğerleri gibi aceleyle ileri atılma ihtiyacı hissetmedi. Kendi ritminde, güvenli bir kabuğun içinde duruyor, yavaş yavaş büyüyor ve zar zor fark edilen bu akışı içselleştiriyordu. Dünyayı da aynı ağır ağır, tereddütle anlıyordu; o kadar ki, bu hali neredeyse hantallık sayılabilirdi. Ne kadar istese de asla konuşmayı öğrenemedi. Ağzını açıyor, dudaklarıyla görünmez ve duyulmaz sözcükleri biçimlemeye çabalıyorsa da, diliyle ittiği sözcükleri, bu çabalara kayıtsız kalan dünyaya gerisin geriye gönderiyordu. Yazın ve baharda bahçede, mutfakta çalışırdı; hani yiyecek kaplarının yanından kovulmaya ses çıkarmayan

1 Lehçede "śmierc" kelimesi "ölüm" anlamına gelir ve dilbilgisel olarak diş (feminine) cinstendir. Bu nedenle Polonya edebiyatında ve halk anlatılarında ölüm sıklıkla kadın figürü olarak kişileştirilir. Metindeki "Śmierc też jest kobieta" (Ölüm de bir kadındır) ifadesi hem bu gramatik yapıya bir gönderme taşır hem de edebî bir sembolizm içerir: ölüm, yaşamı sona erdiren ama aynı zamanda başka bir tür "yaşam" (sonsuz yaşam) sunan kadınsı bir güç olarak betimlenir. (ç.n)

bir sokak köpeği gibi. Kışları da sıcacık ocak üzerinde kestaneden insan ve hayvan figürleri yaptığı, sonra onları avludan biberiye bahçesine, oradan da çöplerin atıldığı yamaçlara doğru uzak yolculuklara gönderdiği manastır mutfağının yanında geçirirdi. Duvarın kenarına dizdiği köpek, insan ve kuş kervanlarının, işaret parmağının hafif dokunuşuyla çaresizce yuvarlanışını seyrederdi. Akşamüstü mutfağa döndüğünde sessiz rahibeler otları kurutur ve akşam yemeğini pişirirlerdi. Yatağının altında her zaman yeni kestanelerden büyük bir yığın olurdu.

Rahibeler, yanlarında büyüyen bu küçük oğlanın da tıpkı gizli, mistik yârleri Assisili Aziz² gibi Tanrı'nın bir çocuğu olduğunu sezmişlerdi. Kış yelinin dilini anlamak, ilkbaharda toprağı yarararak uyanan tohumların acılı çılgılığını işitmek, harflerin bilgeliğinde kayıp gitmekten yeğdir ne de olsa. Çocuğun aralarında oluşunu en iyi açıklayan şeyin, oraya gelişinin rastlantısal hali olduğunu biliyorlardı. Ayrıca yine biliyorlardı ki Tanrı'nın işi, vermek kadar geri almaktır. O yüzden fazla bağlanmadılar bu sessiz, suskun yaşama.

Tanrı, Gauche'a erkeksi varlığını başırlayarak onu Klaris rahibelerinden aldı. Bu durumda başrahibe, topluluğun artık görevini yerine getirdiğini düşündü. Bundan böyle Gauche'la ilgilenmek Tanrı'ya kalmıştı. Böylece onu

2 “Yâr” sözcüğü çoğunlukla tasavvufi ve edebî metinlerde Tanrı'ya duyulan sevgi ya da mistik bir aşkı anlatmak için kullanılır. Metindeki “ich skrywany oblubieniec - święty z Asyżu” ifadesi, rahibelerin gizli “yârleri” olan Aziz Fransis (Assisili Aziz) anlamına gelen için mecazi bir dildir. Rahibeler Tanrı'ya ya da bu Aziz'e adanmış kabul edilir; bu yüzden Aziz, mecazen onların “oblubieniec” yani “nişanlısı/gizli ya da mistik yârı” olarak anılır. (ç.n.)

Rab'bin korumasına teslim edip dünyaya uğurladılar. Yanına iki renkli bir ceket, şapka ve azık verdiler. Gauche, manastırdan ayrılırken, ona sıkı sıkıya bağlanan ve kocaman açılmış gözlerinin dediklerini anlayabilen sarı bir köpek de düştü peşine. Gauche gibi o da işitebiliyor ama konuşamıyordu.

Gauche'un öyküsü –daha önce söylendiği gibi– bu anlatının esas izleği değildir. Asıl önemli olay, Gauche'un köpeğiyle birlikte çıktığı yolculukta Paris'e vardığı anda başlar. Bu, 1685 yılının yazına denk düşer. Aslında oraya gitmiyordu, yalnızca dümdüz yürüyordu. O vakitler bütün yollar bu şehre çıkardı.

Gauche, ancak Paris'in varoşlarına kadar varabildi —insanların hâlâ kentin merkezinin gölgesinde yaşadığı kıyı mahallelere. Yolcular, bu mahallelerde durup soluklanırdı; tıpkı cumartesinin pazara dönüşü hazırlanması gibi, onlar da büyük caddelere giriş hazırlanırlardı buralarda. Merkezde ise, dünyanın en kudretli kralı ve onun sarayı bulunurdu; zengin dükkânlar, bankalar, görkemli kiliseler, müzik ve kalabalığın uğultusu vardı. Paris'in tam ortasında, dünyanın gerçek merkezi yer alırdı.

Tamamen rastlantıyla, sahibinin bu garip oğlanın atlarla nasıl iyi anlaştığını fark edecek kadar güçlü sezgilere sahip olduğu bir hanın ahırında iş buldu Gauche. Atlar da sarı köpek gibi, çocuğun bakış diliyle söylediklerini anlıyor, aynı dilden karşılık veriyorlardı. Gauche, ilk birkaç gün içinde çok şey öğrendi. Paranın ne demek olduğunu, emeğini ve özgürlüğünü para için satmanın mümkün olduğunu kavradı. Dolaşmakla bir yerde kalmak arasındaki ayrımı da ilk kez o zaman anladı. Ayrıca kaldığı yerden

hem insan hem hayvan çiftlerini gözleyerek erkekle kadın, kısırakla aygır arasındaki farkı da anladı. İnsanların Klaris rahibelerden ne denli farklı olduğunu da gördü. Bu yalnızca saç kesimleri, peruklar ya da giysilerinin renkli oluşuyla ilgili değildi; esas fark, insanların içinde taşıdığı zamanın dağınıklığındaydı. Yüzlerce yolcuyu görüp farklı dillerini işitince, içlerindeki telaşı sezince, onların da kendi yaptığı kestane kuklaları kadar geçici oldukları izlenime karşı koyamıyordu. Sanki ağızlarını kapatsa, o rengârenk giysilerini üzerinden alsa, altından tanıdık bir kestane kabuğu çıkacaktı. Gauche, o rengârenk insanlara yalnızca bir şey için gıpta ederdi —konuşabilmelerine, sözcükleri sanki kendi mülkleriymiş gibi kullanmalarına. Oysa kendi kusursuz gırtlığından tek ses dahi çıkaramayan biri olarak, bütün insani güç sanki sözcüklerde yatıyormuş gibi geliyordu ona. Bu yüzden adeta onlar da gerçeklik bakımından nesnelere eşdeğer varlıklarmış gibi, sözcüklere büyük bir ciddiyetle, içten bir saygıyla yaklaşırdı. Hatta belki de sanki sözcükler, adını koydukları nesnelere bile öte bir şeymiş gibi aşkın bir saygı duyardı onlara. Çünkü ne de olsa nesnenin kendisi, sonunda maddeye bağlıdır, sınırları bellidir; oysa sözcük, onun büyüğü bir yansımasıdır ve Gauche'un bildiği dünyadan başka bir dünyada barınır. Nasıl mı? Nasıl bir dünya olduğunu düşünemezdi bile. Ona göre sözcükler, eşyaların ruhuydu; işte bu ruhlar aracılığıyla nesnelere bizimle ilişki kurardı. Bir sözcüğü bilmek, o nesneyi bilmektir. Bir sözcüğü söylemek, o nesneye egemen olmak demektir. Sözcükler başka sözcüklerle yan yana getirip birbirine bağlandığında, yeni nesne düzenleri kurulur, bir dünya yaratılırdı. Duygular katarak, ruh halleriyle boyayarak, anlam, tını

ve ezgi yükleyerek biçimlenirlerse bu sözcükler var olan her şey biçimlendirebilirdi.

Gauche'un en büyük düşü, bir gün "Ben Gauche'um," diyebilmektir —böylece kendini belirsizliğin uçurumundan çıkarabileceğini sanırdı. Bu yüzden ahır, atlar, kırlangıçlar sık sık onun konuşma denemelerine tanıklık ederdi. Gauche, ağzını açar, bir sözcüğün dışarı uçup dünyaya karışmasını beklerdi. Başarabildiği şeyse, boğuk bir soluk, bir acı ya da yalnızlık sesi olurdu ve Gauche, bu sesin içinde dünyaya açılan bir anahtarın bulunabileceğine inanmazdı.

Gauche'un dünyası, ayakta uyuyan atların kıvrılmış gövdeleri arasında başlar ve oradan yükselerek ahırın çatısındaki aralıklı tahtalara kadar uzanırdı; o aralıklardan geceleyin yıldızlarla dolu gökyüzü içeri sızardı. Gökyüzünün uçsuz bucaksız olduğunu bilirdi. Muhtemelen bir rahibe söylemişti ona bunu ve bu bilgi, içinde bir hüznün yeşertmişti sonsuza dek. Uyumadan önce göz kapaklarının ağırlığıyla savaşıyor göğün bir köşesine bakar, yıldızların yalnızca kendilerinin bildiği bir yöne doğru süzülüp ertesi akşam yine aynı noktaya geri döneceğini, yani aslında hiç de yerinde durmadığını fark ederdi. Dünya canlı, diye düşünürdü uyku sersemi bir halde Gauche, tıpkı atlar gibi, tıpkı köpek gibi, tıpkı onun gibi soluyordu; bu yavaş soluk alışverişiyle ritmik biçimde devinen gökyüzü dünyanın karniydı sanki. Sabah olunca bunların hiçbirini hatırlamazdı. Hayvanları besler, atları eyerler, ahırını temizler, sonra yine yollarda olan, dur durak bilmeyen insanlara bakardı sessizce.